

УДК 343.97

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.3.6>

## ДОКТРИНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ОЗНАК ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ВІДНОСНО ДІТЕЙ

**Тимчишин А.М.,**  
*доктор юридичних наук, доцент,  
завідувач кафедри права та гуманітарних дисциплін  
Відокремленого структурного підрозділу закладу вищої освіти  
«Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,  
Івано-Франківська філія*

**Тичина Д.М.,**  
*доктор юридичних наук, старший науковий співробітник,  
провідний науковий співробітник наукової лабораторії  
з проблем протидії злочинності,  
Національна академія внутрішніх справ*

**Тимчишин А.М., Тичина Д.М. Доктринальні підходи до кримінально-правових ознак домашнього насильства відносно дітей.**

За час незалежності Українська держава постійно вживала заходи з метою формування, реалізації та зміцнення політики у сфері захисту прав і свобод дитини. У статті надана кримінально-правова характеристика домашнього насильства відносно дітей. Наголошено, що зважаючи на те, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ч. 1 ст. 3 Конституції України), права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ч. 2 ст. 3 Конституції України), можна із упевненістю сказати, що об'єкт домашнього насильства виступає абсолютною цінністю, посягання на яку мають суспільно небезпечний характер.

Кримінальне законодавство України охороняє суспільні відносини, які здійснюються за участі дітей або в їх інтересах, з метою забезпечення кримінально-правовими засобами умов для нормального фізичного, розумового і морально-духовного розвитку дитини. Протиправність дій батьків пов'язані у більшості випадків з їх вихованням дитини й обумовлюються протиріччями між виховним процесом в діях батьків та дозволеними діями в нормах права. Природа сімейного виховного процесу вимагає формулювання проблеми застосування фізичної сили проти волі дитини не як допустимої, а як необхідної міри.

Наголошено, що фізичні покарання визнаються насильством на підставі наявності у них ознаки вчинення дії проти волі дитини та такими, що принижують гідність на підставі спричинення шкоди почуттю власної гідності. Вирішення проблеми застосування сили щодо дитини в якості методу виховання базується на визнанні дитини абсолютно автономним суб'єктом, що перебуває у протиріччі з наявною неповнотою дієздатності та батьківською відповідальністю.

**Ключові слова:** домашнє насильство, батьки, дитина, сімейні відносини, виховання, покарання.

**Tymchyshyn A.M., Tychna D.M. Doctrinal approaches to criminal-law features of domestic violence against children.**

During Ukraine's independence, the state has consistently taken measures to shape, implement, and strengthen policies in the field of protecting the rights and freedoms of children. The article provides a criminal-law characterization of domestic violence against children. Emphasizing that human life and health, honor and dignity, inviolability and safety are recognized in Ukraine as the highest social value (part 1 of Article 3 of the Constitution of Ukraine), and the rights and freedoms of individuals and their guarantees determine the content and direction of the state's activity, and the assertion and protection

of the rights and freedoms of individuals are the main duty of the state (part 2 of Article 3 of the Constitution of Ukraine), it can be confidently stated that the object of domestic violence is an absolute value, and encroachments on it have a socially dangerous nature.

Ukrainian criminal legislation protects social relations involving children or in their interests, with the aim of providing criminal-law means to create conditions for the normal physical, mental, and moral-spiritual development of the child. The unlawfulness of parents' actions is mostly associated with their child-rearing and stems from contradictions between the upbringing process in the actions of parents and permissible actions in legal norms. The nature of the family upbringing process requires formulating the issue of using physical force against the will of the child not as permissible but as a necessary measure.

It is emphasized that physical punishments are recognized as violence based on the presence of signs of actions against the will of the child and those that degrade dignity based on causing harm to the feeling of one's own dignity. The resolution of the issue of applying force to a child as a method of upbringing is based on recognizing the child as an absolutely autonomous subject, which contradicts the existing partial legal capacity and parental responsibility.

**Key words:** domestic violence, parents, child, family relations, upbringing, punishment.

**Постановка проблеми.** За час незалежності Українська держава постійно вживала заходи з метою формування, реалізації та зміцнення політики у сфері захисту прав і свобод дитини, що ґрунтується на системі міжнародно-правових принципів захисту прав дітей. Декларацією прав дитини (1959 р.) визначено, що дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження. Враховуючи те, що цей міжнародний документ ратифіковано, Українська держава повинна дотримуватись принципів цього акта [5].

Слід визнати, що задоволення євроінтеграційних прагнень безпосередньо залежить від рівня дотримання в Україні прав і свобод людини, між тим формування національної правової бази щодо запобігання домашньому насильству невивиправдано затягнулося. Зокрема, йдеться про Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція, 2011 р.), як всеосяжну міжнародну угоду, що слугує основою дій для багатьох країн Європи та на інших континентах, яку зі значним запізненням ратифіковано Україною лише у 2022 р. Задекларовані законодавчі та інституційні зміни, визначені Стамбульською конвенцією, й досі на стадії опрацювання, а зволікання з прийняттям й виконанням цілої низки нормативно-правових актів засвідчує факт недосягнення визначених міжнародно-правовими актами цілей і недостатню ефективність реалізації політики охорони сім'ї в Україні [11].

Проблема забезпечення прав дитини у світі є однією з найбільш актуальних. Не виникає сумнівів у тому, що саме сім'я є тим осередком, у якому сконцентровано потенції забезпечення найкращих інтересів дитини, а батьки – це ті суб'єкти, які, із огляду на природну близькість, покликані бути відповідальними за її благополуччя.

Від якості стосунків між батьками та дітьми залежить теперішнє й майбутнє всіх членів сім'ї, особливо дітей. Ця природна закономірність неминуче виявляється в наслідках виховання для індивідуального життя людини, а, відповідно, і в характері її теперішніх і майбутніх стосунків із суспільством. У справі формування особистості, повноцінно виконувати яке здатна лише благополучна сім'я, найбільш значними персоналіями є батьки.

У протиріччі з природою сім'ї та, зокрема, відповідальним батьківством, перебуває таке явище як насильство, що чинять батьки щодо дітей. Прояви насильства ускладнюють або, навіть, унеможливають нормальний розвиток дитини, деформуючи процес соціалізації та зумовлюючи дисфункції сім'ї як соціального інституту.

Відповідним чином розповсюдженість насильства у сфері сімейних відносин обумовлює необхідність розробки заходів протидії цьому деструктивному явищу.

**Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.** До розроблення теоретико-праксеологічних засад сучасних кримінально-правових заходів запобігання домашньому насильству долучились М.В. Бакаїм, І.О. Бандурка, Л.М. Барбарош, О.Л. Беспаль, А.Б. Блага, І.Г. Богатирьов, В.В. Василевич, Б.М. Головін, О.М. Джу́жа, М.Г. Кузнецов, С.С. Кузьменко, А.М. Орлеан, Т.І. Пономарьова, Ю.Л. Приколотіна, Д.М. Тичина та інші. Зазначеними науков-

цями виконано, безумовно, значну та масштабну роботу з вивчення феномену насильства, включаючи різні його аспекти. Саме тому ці доробки беззаперечно мають суттєве теоретичне та прикладне значення, і складають фундамент сучасного наукового дослідження проблеми домашнього насильства стосовно дітей.

**Мета** – окреслити доктринальні підходи до кримінально-правових ознак домашнього насильства відносно дітей.

**Виклад основного матеріалу.** На початку XXI ст. Україна стала однією з перших країн Східної Європи, яка визнала домашнє насильство важливою суспільною проблемою, позбавивши кривдників можливості ховатись за ширмою невтручання у приватне життя.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» домашнє насильство це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь [1].

Одним з основних наукових принципів, дотримання яких забезпечує досягнення оптимальних результатів, є послідовне врахування значущих якостей предмету на усіх етапах пізнання. У кримінологічному пошуку цей принцип конкретизується у тенденції врахування суттєвих моментів сімейного життя на усіх етапах дослідження.

Зміст поняття «домашнє насильство» розкривається через діяння (дію або бездіяльність). Ця ознака означає, що домашнє насильство може бути вчинене, насамперед, як шляхом активної поведінки (дії), так і шляхом пасивної поведінки (бездіяльності) суб'єкта [2, с. 56–58].

Дитина, яка постраждала від домашнього насильства (постраждала дитина): особа, яка не досягла 18 років (вікова ознака); особа, яка зазнала домашнього насильства в будь-якій формі; або особа, яка стала свідком (очевидцем) такого насильства [1]. Перша ознака є обов'язковою. Друга та третя ознаки – альтернативні, що передбачає необхідність установлення якоїсь однієї з них.

Законодавство України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству закріплює чотири форми такого насильства: фізичне, сексуальне, психологічне, економічне.

Фізичне насильство – це форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Проявами фізичного насильства є: синці, забиті місця, наявність частково залікованих попередніх травм, сліди укусів тощо; перешкоджання вільному пересуванню; примус вживати алкогольні або наркотичні речовини чи речовини, що погіршують здоров'я або можуть призвести до смерті людини; створення ситуацій, що несуть ризик чи загрозу життю та здоров'ю; погрожування зброєю чи іншими речами, що можуть завдати фізичної шкоди.

Сексуальне насильство – протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього члена сім'ї.

Проявами сексуального насильства є: згвалтування, у тому числі «згвалтування у шлюбі»; примушування до небажаних статевих стосунків; торкання до інтимних частин тіла без згоди особи; примушування спостерігати за статевим актом між іншими людьми; примушування до статевого акту з третьою особою; примушування до заняття проституцією. Окрім цього, до сексуального насильства в сім'ї належить інцест – сексуальні відносини між близькими родичами: батьком і донькою, матір'ю і сином, братом і сестрою тощо. Надзвичайно небезпечним проявом сексуального насильства в сім'ї є дії сексуального характеру стосовно дитини: розбещення дитини; демонстрація дитині (підлітку) статевих органів (ексгібіціонізм); демонстрація акту онанізму; втягування дитини у заняття дитячою проституцією або дитячою порнографією тощо.

Психологічне насильство – це насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, у тому числі щодо третіх осіб, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання

за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе або завдається шкода психічному здоров'ю особи.

Проявами психологічного насильства є: ігнорування почуттів особи; образа переконань, що мають цінність для особи, її віросповідання, національної, расової приналежності або походження; соціального статусу; переслідування, залякування; погрози вбити чи скалічити (у тому числі дітей); підбурювання до самогубства; примус до протизаконних дій; погрози відібрати дітей; пониження особистості; постійна критика та насмішки; безпідставні звинувачення та формування почуття провини; обмеження у самореалізації, навчанні, роботі; обмеження у контактах із близькими та друзями, у виборі кола спілкування; примушування спостерігати за насильством над іншими людьми чи тваринами, тощо. Психологічне насильство часто спричиняє депресії, нервові розлади, загострення хронічних захворювань, і навіть призводить до самогубства. Психологічне насильство в сім'ї супроводжує всі інші види насильства.

Економічне насильство – умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру [11].

Проявами економічного насильства є: позбавлення матеріальних ресурсів для належного фізичного та психологічного добробуту; повна звітність за витрачені гроші («все до копійки»), відбирання всіх зароблених грошей; заборона працювати члену сім'ї всупереч його бажанню та працездатності; примушування члена сім'ї виконувати тяжку, непосильну роботу; пошкодження, псування особистого майна; примушування до жебрацтва, тощо. Одним із найбільш поширених проявів економічного насильства в Україні є вигнання з дому (квартири), що в переважній більшості випадків застосовується до жінок та дітей [3, с. 69–71].

Розглянемо докладніше мету визначення поняття «фізичне насильство, що чинять батьки щодо малолітніх та неповнолітніх дітей» передбачає необхідність розрізнення адекватного, тобто такого, що відповідає сутності виховання (меті виховання) та сутності сімейних стосунків застосування батьками фізичної сили щодо дитини проти її волі в якості методу виховання (*фізичного примусу*) від такого її застосування, що перебуває у протиріччі із сутністю виховання (метою виховання) та сутністю стосунків батьків та дітей (*фізичного насильства*).

Зазначимо, що важливості представленої тут проблеми (визначення теоретичних підстав дослідження насильства) неможливо переоцінити. Однак поряд з важливістю їй властива й значна складність. З'ясування сутнісних ознак фізичного насильства пов'язане зі значними теоретичними та практичними труднощами – поняття «насильство» є одним з найбільш розповсюджених у повсякденному і науковому вжитку, саме тому часто набуває невизначеного обсягу (невизначеного обсягу ознак – суттєвих та несуттєвих) [4, с. 97–99].

Так, І.О. Бандурка виділяє *фактичні* та *юридичні* ознаки насильства. До фактичних він відносить об'єктивні ознаки, що характеризують зовнішню сторону та спосіб дії, суб'єктивні ознаки, що виражають вольове ставлення до цієї дії особи, що застосовує насильство, та потерпілого. Вказівка на незаконність дії характеризує юридичну ознаку насильства. З позиції кримінального права ця ознака виражається у суспільній небезпечності та кримінальній протиправності дії [5, с. 135-136].

Слід зазначити, що часто науковці визнають за першоджерела розуміння сутності насильства довідкові філологічні джерела. Цей крок викликаний, мабуть, прагненням вийти на природу насильства, а вже після цього, на підставі знання про неї, розробити спеціальні наукові та/або галузеві визначення. Але слід визнати, що більш коректним є не застосування філологічних джерел, а використання спеціальних монографічних філософських досліджень, присвячених фундаментальним проблемам насильства, тобто визначенню його сутності в контексті питання про виправданість застосування сили однією особою щодо іншої. У питанні визначення природи насильства надзвичайно важливою, навіть можна сказати, ядерною, є етична складова. І саме етичний аспект проблеми застосування сили проти волі іншої особи (її доцільності, виправданості з огляду на етичний вимір людських стосунків) неможливо обминути. Також неможливо проігнорувати великого обсягу полемічної літератури, адже доступною є масштабна наукова традиція фундаментальних досліджень проблеми насильства [6, с. 102-103].

Як зазначає Ю.Л. Приколотіна, усі фізичні дії, що батьки чинять проти волі дитини, кваліфікують як насильство. Під ним одночасно «автоматично» (свідомо або підсвідомо) розуміються нега-

тивні, тобто недопустимі дії. Тут можливо побачити логічну підміну. Остання полягає в тому, що всі дії батьків, що чиняться щодо дитини проти її волі (проти її бажання) та названі насильством, безпідставно зараховуються до неприпустимих форм поведінки. Отже, визнається, що ознака «проти волі» є достатньою для визнання неприпустимості тієї або іншої поведінки та визнання її насильством. Неможливо уявити, що коректним логічним шляхом можливо прийти від «противольності» до неприпустимості «противольності». Адже вольова характеристика діяння – лише одна з багатьох, але не єдина його характеристика. Та концентрація уваги лише на ній зводить проблему до абсолютного суб'єктивізму, зводячи нанівець можливість об'єктивної оцінки дії як оцінки цілісної [13].

У класичному розумінні виховання, як ядро стосунків батьків та дітей, є цілеспрямованим та формуючим впливом батьків на дитину та неминуче передбачає можливість виникнення ситуацій, коли необхідним є вчинення дій проти її волі. Окрім цього, безпідставним є віднесення до насильства дій, які чинить відповідальний суб'єкт в межах стосунків, які передбачають підпорядкування, вимагають його. Очевидним та безумовним є те, що дитина не тільки природно, але також доцільно підпорядкована батькам [7, с. 105–107].

Підпорядкованість у формі ієрархічності притаманна стосункам батьків та дітей, та є наслідком неповноцінного (в значенні «об'єктивно недостатнього») фізичного, психічного та соціального стану дитини, а також закономірністю ціннісної природи сім'ї. Ці обставини обумовлюють необхідність керування дитиною. У будь-якому разі, лише на підставі ознаки вчинення фізичної дії проти волі дитини неможливо визнати застосування батьками фізичної сили фізичним насильством. Адже повноваження вчинення дій проти волі дитини є необхідним елементом статусу батьків, засобом забезпечення виконання батьківського обов'язку та методом виховання [8, с. 26].

Таким чином, важливим проміжним висновком є визнання такої ознаки як вчинення дії проти волі дитини необхідною, але недостатньою для віднесення дії до насильства. Ця ознака є родовою.

Безумовно, ідеальним варіантом взаємин між людьми, особливо між батьками та дітьми, видається такий тип стосунків, коли взагалі відсутнє будь-яке змушування, тобто відсутнє застосування батьками сили щодо дитини проти її волі. Так, згідно ідеальному уявленню, що міститься в тлумаченнях міжнародних документів, які стосуються прав дитини, остання має зростати в атмосфері любові, щастя та розуміння. Воно може виникнути та підтримуватися з двох причин: по-перше через наївно-утопічне уявлення про взаємини між батьками та дітьми, що полягає в уявленні про можливість досягнення всіх об'єктивно необхідних цілей дитиною та/або батьками задля її інтересів добровільно, за її згодою або за допомогою інших засобів, які теоретично виключають проблему протиставлення воль; по-друге через побоювання відносно можливості зловживання силою з боку батьків, адже практично завжди існує сумнів в необхідності змушувального впливу, та при цьому не можна виключити можливість зловживання [9, с. 115–117].

Відкидаючи фізичне змушування в принципі, апелюють також до того, що воно є болісним (або може бути таким) і чиниться проти волі дитини, та що завжди можливо замінити його іншим засобом. Але як перший, так і другий аргументи безпідставні. Також часто зустрічається апеляція до аморальності впливу такого роду з безумовним твердженням про те, що застосування фізичної сили сильним щодо слабого є актом домінування та влади, тому є аморальним та неприйнятним [10, с. 207-208; 13, с. 59].

Отже, необхідність застосування фізичної сили до дитини проти її волі можна сформулювати в такий спосіб: якщо в конкретних обставинах не застосувати фізичної сили щодо дитини проти її волі, наслідки – особистісні та/або суспільно значущі – будуть об'єктивно негативними. При цьому вони мають значну вірогідність настання або є абсолютно очевидними [11, с. 139–141].

Безумовно, проблема визначення необхідності застосування фізичного впливу проти волі дитини відсилає нас до проблеми суб'єкту визначення необхідності впливу та його вчинення, а саме – до здатності батьків належним чином визначати наявність необхідності саме такого роду. Ця проблема має бути поставлена та вирішена окремо, і стосується компетентності цих осіб.

Окреме питання – можливість фізичного впливу. Це питання може виникнути у разі, якщо дитина хвора або знаходиться у стані, коли застосування до неї заходів виховання неможливе. Наприклад, наслідком дитячих дій, ігнорування батьківських заборон стало тілесне ушкодження, поранення, хвороба. У такому разі немає не лише необхідності, але також можливості застосування фізичного змушування з виховною метою [12, с. 239].

Принцип рівності прав дитини та дорослої особи реалізується у тлумаченні права дитини на особисту недоторканність нарівні із правом недоторканності дорослого. І так само фізичне покарання дитини, що має форму легких тілесних ушкоджень або побиття, має кваліфікуватися як посягання на фізичну недоторканність дитини. У цьому аспекті, Ю.Л. Приколотіна пропонує визначити «злочинне фізичне насильство щодо дитини» як порушення її особистої недоторканності шляхом вчинення щодо неї суспільно небезпечного, незаконного впливу, який викликає позбавлення життя або спричинення шкоди здоров'ю [13, с. 93-94]. У свою чергу, О.Л. Беспаль наступним чином характеризує тенденції, наявні у кримінальному законодавстві країн світу у зв'язку з проблематикою сімейних злочинів, а саме як визначення недоторканості особи в якості нового об'єкту кримінально-правової охорони та включення в кримінальне законодавство спеціальних складів, що охоплюють злочини, що здійснюються проти сімейного оточення [4, с. 122–124].

Відповідно до Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі (2021 р.), проблему недостатньо ефективного механізму запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі та забезпечення захисту прав осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі передбачається розв'язати, зокрема, шляхом формування в суспільстві нетерпимого ставлення до насильства та посилення готовності протидіяти його проявам, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед дітей, усвідомлення домашнього насильства як порушення прав людини, а також підвищення рівня поінформованості населення про форми, прояви, причини і наслідки домашнього насильства, розуміння суспільством непропорційного впливу домашнього насильства та насильства за ознакою статі на жінок і чоловіків, у тому числі на вагітних жінок та дітей [14].

**Висновки.** Таким чином, варто наголосити, що домашнє насильство – центральне поняття законодавства України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, що розкривається через такі ознаки: діяння (дія або бездіяльність), форми вияву діяння або погрози, а також через суб'єкт вчинення домашнього насильства.

Відповідно до законодавства України у сфері запобігання домашньому насильству виокремлюють чотири форми такого насильства, а саме фізичне, сексуальне, психологічне та економічне. Вивчення наявних підходів до визначення поняття «насильство» свідчить про наявність двох способів вирішення проблеми застосування сили проти волі особи: розширювального та помірнього. Відповідно до розширювального підходу насильством визнається будь-яка дія, що чиниться проти волі іншої особи. Послідовне застосування його при розв'язанні проблеми виховання призводить до педагогічного анархізму, який заперечує право дорослих та, зокрема, батьків, виховувати, тобто впливати на формування особистості дитини. Помірний підхід ґрунтується на принциповій очевидності необхідності застосування сили щодо іншої особи (дитини) проти її волі у певних випадках, але визначає умови та межі такого впливу. Принцип сили та така ознака дії як «проти волі» визнаються як нейтральні.

У чинному законодавстві України не передбачено умов та меж правомірного застосування батьками фізичної сили проти волі дитини в якості методу виховання. Фізичні покарання дітей заборонені та мають кваліфікуватися як такі, що принижують людську гідність дитини та порушують її право на особисту недоторканність. Фізичне покарання, тобто застосування фізичної сили проти волі дитини з метою виховання, що спричиняє біль або тілесні ушкодження, визнається злочином.

Послідовність методу дослідження вимагає підходити до аналізу юридичних підстав застосування батьками фізичної сили проти волі дітей, враховуючи специфіку стосунків, що виникають між ними. Виходячи з цього, аналіз юридичних підстав застосування батьками фізичної сили проти волі дітей в якості методу виховання очевидно необхідно здійснювати в контексті проблеми сім'ї та батьківського виховання.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.
2. Науково-практичний коментар Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» / Левченко К.Б., Павліченко К.В., Черней В.В. та ін. Київ: МВС України; Нац. акад. внутр. справ, 2020. 415 с.

3. Бакаїм М.В. Адміністративно-правова характеристика діяльності суб'єктів запобігання та протидії правопорушенням у сімейно-побутовій сфері: *дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07.* Запоріжжя. 2021. 220 с.
4. Беспаль О.Л. Кримінологічна характеристика та запобігання злочинам, проти життя та здоров'я дітей, що вчиняються в сім'ї: *дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08.* Запоріжжя, 2019. 262 с.
5. Бандурка І.О. Захист дитинства в Україні: кримінально-правові та кримінологічні засади: *монографія.* Харків: Золота миля, 2017. 432 с.
6. Блага А.Б., Тунтула О.С., Кочемировська О.О. Актуальні проблеми протидії домашньому насильству: *навч. посіб.* Миколаїв: Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. 208 с.
7. Кузьменко С.С. Віктимологічні заходи запобігання насильницьким злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини: *дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08.* Маріуполь. 2021. 238 с.
8. Джужа О.М., Тичина Д.М. Передкримінальна поведінка дітей, які вчиняють кримінальні правопорушення. *Правовий часопис Донбасу.* 2023. № 2 (83). С. 23–28.
9. Василевич В.В. Кримінологічна політика України: *монографія.* Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2020. 434 с.
10. Богатирьов І.Г. Генезис домашньої злочинності в Україні. *Вісник пенітенціарної асоціації України.* 2019. № 3. С. 205–212.
11. Тичина Д.М. Запобігання домашньому насильству в Україні: *монографія.* Київ: «Видавництво Людмила», 2023. 612 с.
12. Барбарош Л.М. Проблеми запобігання домашньому насильству над дітьми в Україні. *Наук. вісн. Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ.* 2021. № 3. С. 238–243.
13. Приколотіна Ю.Л. Злочинне фізичне насильство, що чинять батьки щодо малолітніх та неповнолітніх дітей на ґрунті сімейних відносин (кримінологічне дослідження): *дис...канд. юрид. наук: 12.00.08.* Луганськ, 2013. 240 с.
14. Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 р.: *постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2021 № 145.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text>.